

Mahaingurua

Goiz osoan egiten nuen lan

Pako Aristi

Nire istorioa kontatu behar nuela eta, istorio guztiak bezala, kapitulutan banatzea erabaki nuen nerea ere; baina oraindik txikia eta laburra izanez, intentsoa bada ere, hiru kapitulu bakarrik osatzen ditu. Har ezazue, boteprontoan, lehenengoa.

1. Bataioa

Hamazortzi urtez hasi nuen lehen nobela, entzun berria nuen kontakizun fantastiko batean oinarritua. 80 folioetarako bidea egitea lortua nuen, atsegin-tarte bat hartzea pentsatu nuenean. Fatala izango zen tarte hori nobelaren etorkizunarentzat, artean ez nengoelako gisa hartako proiektu bat burutzeko ahalmendurik.

Baina errebelazioa *París era una fiesta* liburu zoragarrian aurkitu nuen. Biziki harritu eta kezkatu ninduen lerroen artean

zenbait aldiz irakurtzen nuen esaldi batek. Parisek hain bereak dituen Kafetako batera joaten zen Hemingway, eta berea eskatu ondoren mahaiari esertzen zenean agertzen zen esaldi soila: "...eta goiz osoan egiten nuen lan". Parkeetan ere egiten zuen lan, edo bere gelan. Ene baitan sortzen zen galdera hau zen: "Baina zertan egiten du lan Hemingway-k?" Erantzuna heldu zitzaidan eguna aztoragarria izan zen niretzat. Elementala bezain konplexua zen ihardespena: "Hemingway-ren lana idaztea da". Hilabete luzeetan paralizatu ninduen erreflexioak. Harriturik nengoen, eta zorabiatu-rik era berean, idaztea lan gisara planteatu zitekeelako, lan batek dituen disziplina, arau, ordutegi, dedikazio eta diru-ordainekin. Hasieratik beretik konturatu nintzen, ordea, idaztea ez zela beste edozein lan bezalakoa, sormen-lana zela, eta ez kopia edo produkzio-lana.

Ordutik hona bitartekoa, kontradikzioaren itxurantzeko hori orekatzea eta harreman onetan jartzeko ahalegina besterik ez da izan. Profesionaltasuna abenida zabal manifestatu zitzaidan, loratsua eta atsegina, baina, abenida guztiak bezala, bi espaloitakoa. Batetik sormen literarioa, gogozkoenak eta gauzarik autentikoenak dauden kutxatik ateratzen dena, barne-mundu propio hori txukun eta erakargarri isladatzea beste ezertan pentsatu gabe buruturiko prozesua. Hortik bizi ezinaren ondorioz, eta haurtzarotik datorren afizio bat gauzatu nahian, sortzen da bigarren espaloia: kazetaritzako sormena. Mugatuagoa, egunkariak duen irakurlego-motan pentsatu beharra dagoelako, besteentzako egindako lana da eta diru-ordain jarraia eta segurua eskaintzen duena.

Bi zutabe horien gainean eratu nuen profesionaltasuna. Nobelaren 80 folioak ezkutuan gelditu ziren, egin nituen aurkikuntzek zokoratuak, eta proiektu berri batean murgildu nintzen. Bakarka argitaratzeko beldurraren ondorioz, ipuin luze bana idaztea otu zitzaigun Iñigo Arambarri, Juan Luis Zabala eta hirugarren honi. Liburu kolektibo bat egin nahi genuen. Gauzak desbideratu egin ziren. Arambarri poesiara joan zen, Zabalarri luzatu egin zitzaion ipuina. Neri ere nobelaren bidea hartu zidan, eta hortik sortu zen *Kcappo* elaberria.

Amaitu ondorengo hilabeteak larriak izan ziren, argitaratzeko bere baliotasunaz kezkatu-rik. Anjel Lertxundiren oneritzia behar izan nuen lasaitzeko, eta jadanik profesionaltasuna hurbilago ikus- tatzeko. 1984eko irailetik, *Kcappo* idazten hasi nintzenetik, profesio- nala nintzen, baina nobela kalean ikustea behar izan nuen bene- tan sinesteko, eta handik urtebetera *El Diario Vasco*-n zutabeak idatzi, diru apur bat irabazi eta benetan nere lanetik bizitzeko.

2. Urte hauetako kronika

Argialetxe eta prentsaren barrena doa urte hauetako kronika. Argialetxea aurkitzea ez da inoiz arazo larria izan, ez neretzat, ez, nik uste, beste guztiarentzat. Horri laguntzera datoz, batetik, euskal liburuekiko egarria eta, bestetik, argialetxeekiko erlazio amestosoak. Euskal argialetxeak txikiak dira, eta original batek idazlearen eskuetatik argialetxeetako arduradunengana egin beharreko bidea oso laburra da eta berehala heltzen da argialetxetik erantzun garbia. Hizkuntza handietako argialetxe erraldoien laberintotik salbu aurkitzen gara, zorionez, euskal idazleok.

Euskal idazle profesionalak argialetxeei dagokienez egiten duen bereizketa garbia da: eskubideak ordaintzen dituztenak eta ordaintzen ez dituztenak daude. Idazleak eskubideak ordaintzen dituzten argialetxeak behar ditu, erabat errespetagarria iruditzen zaidan arren, enpresa-planteamendua egin ordez, argialetxea talde kultural bezala eratu eta alor zehatz batzuetan eragina egiteko erabiltzen dutenen jarrera. Bazterturik dauden alor asko dira argialetxe-plangintzatik begira, hala obra konpletuak, poesia, antzerkia, promozio orokorra, etorkizunean derrigorrez planifikatu eta landu beharko diren alorrak.

Askatasun handia dago argialetxe batean edo bestean argitaratzeko, primizia batzuekiko kompetentzia alde batera utzirik. Hala ere, gertatzen dira inola onartu ezinako tiraniak; adibidez, Laura Mintegiri gertatu zitzaiona, Azkue saria irabazi ondoren. Urtebete itxaron behar izan zuen, nobela Susan argitaratu nahi zuelako, Azkue sariaren arduradunek tratu egina bait daukate Elkar argialetxearekin, obra saridunak argitaratzeko.

Kazetaritzari buruz, bi kazetari-mota daudela esan behar.

Lehenengoa plantilan dagoena. Erredakzioan egiten du lan, agindutakoaz idatzi behar du, eta soldata fijoak dauka. Bere askatasuna oso urria da. Bigarrena *free-lance* deitzen da. Ez dago plantilan, kolaboratzaile gisara baizik. Etxean egiten du lan, nahi duenaz idazten du, eta egindako artikuluen arabera kobratzen du. Askatasun osoa du, respontsabilitate guztia ere bere gain. Dударik ez idazle profesionalari bigarren mota hau interesatzen zaiola, eta hori da, hain zuzen, nik praktikatzan dudana.

Prensaren eta literaturaren harremanaz eta elkarren arteko kutsaduraz ere asko eztabaidatzen da. Rosa Monteroren esaldi bat da, agian, ederrena eta garbiena harreman hori ulertzeko: "Kazetaritza

ezkontza estable bat bezala da, bizitza guztikoa, apur bat monotonoa, baina oreka lortzeko beharrezkoa. Literatura amorante bat bezala da”.

Kasuak, halere, era guztietakoak dira historian zehar.

Kazetaritzak baditu gauza onak: estilo-arintasuna, sintesi-ahalmena, aditzari ematen zaion garrantzia, zehaztasuna, detailismoa... Txarrak ere bai: eskatzen duen entrega izugarria, errealitatearekiko atxekimendua, bizitza hondatzen dizun minbizia bezala... Norberak garbi bereizi beharra dauka bi alorrek, bakoitzaren funtzioa, bakoitzaren aberastasuna, erregistroz aldatzen jakin eta bere indarrak bakoitzak merezi duen arabera banatzen asmatu. Urteen poderioz lortzen den egitekoa.

3. Etorkizuna

Oraindik gertatu gabea denez, metaforen bidez hitz egitera behartuak gaude, etorkizunaz zerbait esaterakoan, eta Beltar hiriaren istorioa datorkit gogora. Gizakiak Babelgo dorrea egin zuenean, dakizuen bezala zerura iristeko asmoz, hiri bat eraiki omen zuen beharantz, alderantzizko zentzuan: Beltar hiria. Uda Niloko iturrietan eman ondoren, zikoinek Beltar-ko dorrerik altuenetan igarotzen zuten negua. Euskal letretan bidaiatzen dugunak ere Beltar-a goaz, Beltar-ako bidaia nekoso eta zehazgabea.

Etorkizunari buruzko ene eritzia aldakorra da, egun batean zein bestean, aldakorrak diren bezala Beltar hiriaren metaforak, bere esanahiak. Beltar: Ambizioa izan daiteke, Babel egin zutenek zuten ambizio bera; umildadearen eredu izan daiteke; sustraian bila joatearen metafora; ifernuetarako bidaia itzulera gabea, agian. Gure etorkizunak ere zentzu ugari izan ditzake, eta, ziurren, guztiak konbinatzen jakiten duenak lortuko du bidaiaren helburua.

Ni dena uzteko zorian egoten naiz egun batzuetan. Proiektuz gainezka besteetan. Betiko bi bideak jarraitzen ditut, betiko bi inpultsoen artean murgildurik.

Halere ezin jakin geroko egunek zer ekarriko diguten. Duela gutxi hamazortzi urterekin idatziriko 80 folioak irakurtzeari ekin diot. Hamaikagarren folioan dena zaborretara botatzea erabaki dut. Garai hartan halako ilusio eta konbentzimenduz hasi nuen lanak basura-kamioi batean izan du amaiera. Ezin jakin geroko egunek zer ekarriko diguten.

Bitartean, arrats osotan egiten dut lan. Ingurukoen nirekiko eritzia aldatzen doala sentitzen dut. Aitak oraindik lan fijo bat aurkitzeko aholkatzen dit. Inozoa. Gero eta gutxiago dira, zer egiten dudan galdetu eta nik "idatzi" erantzun ondoren, "hori bakarrik?" apostilatzen didatenak. Gustagarriena, orain bizi naizen auzoan dagoen Rex kafetegiko emakumeak sartu orduko galdetzen didana da: "¿Qué tal va el trabajo?" "He estado toda la tarde en ello" erantzuten diot, eta une horretan Hemingway txiki bat sentitzen naiz. Prosperatzen ari gara.

P. A.